

ІМПЛІКАТИВНИЙ ПРОСТІР АМЕРИКАНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ ХХ СТОЛІТТЯ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ

У світлі когнітивної лінгвістики дослідження присвячено виявленню **імплікати́в** – прихованих компонентів смислу, що формують імплікативний простір як окремого поетичного тексту, так і американської поезії ХХ століття в цілому. Дослідження проведено в руслі новітніх надбань когнітивної поетики, спрямованої не лише на розкриття креативних механізмів художньої творчості (R. Tsur, 1992: 549; P. Stockwell, 2002: 193p.), а й установа́ння взаємодії раціонального й емоціонального аспектів породження смислів, ролі художньої уяви і наукової рефлексії (О.П. Воробйова, 2004: С.18-22) та виявлення й пояснення свідомих і несвідомих когнітивних операцій осмислення тексту в процесі його прочитання та занурення у різні контексти (M. Freeman, 2005: P.31-57; Л.І. Белехова, 2004: 376с.).

Проблема імпліцитного смислу привертала до себе увагу ще з часів античності в плані виявлення форм мислення – ентимем, умовиводів, яким бракує аргументації (Арістотель, 1998: С.76). У сучасній лінгвістиці дослідження **імпліцитності** як властивості художнього тексту містити прихований смисл здійснюється з позицій різних підходів. Структурно-функціональний підхід уможливив визначення характеру взаємодії експліцитних й імпліцитних елементів висловлення та індикаторів імпліцитної предикативності (О.М. Старикова, 1974: 142с.). Комунікативний підхід використано для розмежування плану змісту і плану вираження прихованої інформації (H.P. Grice, 1991: P. 41-57), виявлення ролі різних видів контекстів у формуванні імпліцитних смислів (Г.В. Колшанський, 1990: 108с.), установа́ння закономірностей переходу від експліцитного рівня мовних одиниць до імпліцитних одиниць смислу тексту (Г.Г. Молчанова,

1988: 160 с.). У світлі когнітивно-комунікативного підходу розроблено методику моделювання імпліцитного смислу на основі фреймового аналізу французьких прозових творів (Л.О. Нефьодова, 2001: 151с.), з'ясовано механізми кореляції імплікаційно-експлікаційних зв'язків у семантиці французьких романів середини ХХ століття (О.М. Кагановська, 2002: 292с.). Когнітивно-прагматичний підхід дозволив виявити засоби вербалізації інтендованих імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі та когнітивно-прагматичні характеристики дискурсивної імплікації (Л.Р. Безугла, 2007: 331с.).

Зацікавленість дослідників проблемою імпліцитності зумовила появу великої кількості термінів: імплікація, імплікативність (І.В. Арнольд, 1999: С.77-92; В.А. Кухаренко, 1988: 192с.), пресупозиція, імпліцитна інформація (І.Р. Гальперін, 1981: 139с.), небуквальний смисл, непрямий смисл, імпліцитний смисл (В.Х. Багдасарян, 1983: 274с.), імплікат, імплікатура (G.P. Grice, 1991: P.41-57), імплітема, імплігіпертема (Г.Г. Молчанова, 1988: 160с.), індикатор імпліцитної предикативності (О.М. Старикова, 1974: 142с.), індиректне інформування, індиректний мовленнєвий акт (Л.Р. Безугла, 2007: 331с.).

Розмаїття теоретичних тлумачень природи імпліцитності, викликане багатоплановістю її семантико-когнітивного породження, пояснюється постійною увагою науковців до проблеми, дослідження якої у кожній новій науковій парадигмі не вичерпує її сутності, а лише висвітлює нові грані й перспективи вивчення. Все це свідчить про актуальність вибору теми.

Актуальність роботи полягає у її відповідності загальній спрямованості сучасної лінгвістики на розгляд семантики художнього тексту в площині ментальних процесів, що допомагає уточнити характер взаємодії між мовою та мисленням, з'ясувати і виявити механізми породження прихованих смислів. Важливість дослідження проблеми імплікативного простору зумовлена необхідністю подальшого комплексного аналізу природи імпліцитного з використанням методів когнітивної поетики, орієнтованих на

проникнення в глибинні механізми мовної творчості.

Метою дослідження є реконструкція імплікативного простору сучасної американської поезії шляхом визначення лінгвокогнітивних механізмів формування його складників.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- систематизувати різні погляди на проблему імпліцитності з метою обґрунтування власного підходу;

- визначити поняття імплікативного простору і з'ясувати особливості його формування як в окремому поетичному тексті, так і в американській поезії у цілому;

- на основі теоретичних положень когнітивної поетики розробити методику лінгвокогнітивного аналізу імплікативів;

- побудувати інтегративну когнітивну модель імплікативного простору шляхом розкриття механізмів його формування на різних рівнях поетичного тексту;

- окреслити конфігурацію й наповнення імплікативного простору віршованих текстів американської поезії в певних поетичних напрямках взагалі та в окремому поетичному тексті зокрема.

Об'єктом дослідження є імплікативний простір як сукупність прихованих компонентів смислу текстів американської поезії ХХ століття.

Предметом вивчення є лінгвокогнітивні механізми формування і виявлення імплікативів у віршованому тексті.

Матеріалом дослідження є 3153 текстові фрагменти, що містять індикатори імплікативів, із 1254 різних за обсягом поетичних текстів, що сукупно становлять 2738 сторінки. Це – поетичні тексти американських поетів ХХ століття: Е. Паунда, Р. Фроста, У. Стівенса, У. Уільямса, К. Сендберга, Р. Джефферса, Е.А. Робінсона, Г. Снайдера, Г. Корсо, А. Гінзберга, Р. Блая та інших.

У дослідженні застосовано комплексну **методику** аналізу поетичних текстів, що включає низку **методів**: *компонентного* аналізу для визначення

семантичної структури номінативних одиниць, які входять до складу індикаторів імплікатів; *контекстуального* аналізу для встановлення способів реалізації індикаторів імплікатів в межах мікро- або макроконтексту; виявлення механізмів формування індикаторів імплікатів здійснено методом *інтерпретаційно-текстового* аналізу з використанням лінгвостилістичного аналізу тропів і фігур; *концептуальний* аналіз спрямований на дослідження природи індикаторів імплікатів шляхом з'ясування лінгвокогнітивних операцій і процедур, задіяних у їх формуванні; на основі *кількісного* аналізу визначено домінанті імплікати, *інференційний* аналіз семантики поетичного тексту застосовано для виявлення імплікатів на різних його рівнях.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що в ньому вперше подана картина імплікативного простору американської поезії модерну і постмодерну. Новизною відзначається розроблена на основі положень когнітивної лінгвістики та її відгалуження – когнітивної поетики – комплексна методика інференційного аналізу імплікатів. Уперше визначено лінгвокогнітивні механізми формування імплікатів у поетичному тексті, виявлено низку когнітивних операцій, що забезпечують вилучення імплікатів на дотекстовому, текстовому і позатекстовому рівнях.

Теоретична значущість дослідження визначається його внеском у подальший розвиток когнітивістики у плані поглиблення теорії образності в її концептуальному і передконцептуальному вимірах. Розмежування передкатегоріальних і категоріальних лінгвокогнітивних процесів, операцій і процедур формування імплікатів та окреслення конфігурації й наповнення імплікативного простору має теоретичну цінність як інструмент аналізу жанрової специфіки поетичних творів і лінгвістичної інтерпретації художніх текстів. Удосконалення методики інференційного аналізу як комплексу лінгвокогнітивних операцій виявлення імплікатів на різних рівнях тексту сприяє поглибленому опрацюванню теорії імпліцитності.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання її положень та висновків у курсі стилістики англійської мови (розділи

«Поетичні тропи і фігури мовлення», «Стилістична семасіологія», «Стилістика тексту»), у спецкурсах із когнітивної поетики, теорії поетичного мовлення та інтерпретації тексту.

Аналітичний огляд наукового доробку з проблеми імпліцитності показав, що у вітчизняній лінгвістиці положення про різносемантичність, двошаровість мови інтегрується у понятті подвійності (В.А. Кухаренко, 1988: 192с.), стереоскопічності світу художньої літератури (Ю.С. Степанов, 1983: С.30-35), що дозволяє досліджувати семантику художнього тексту шляхом розкриття сутності кореляції імпліцитно-експліцитних зв'язків (О.М. Кагановська, 2002: 292с.).

У дослідженні **імплікативний простір** тлумачимо як лінгвокогнітивний конструкт, що виявляється під час прочитання та осмислення поетичного тексту. Поняття імплікативного простору нерозривно пов'язане з **імплікативністю** – лінгвокогнітивним процесом актуалізації у поетичному тексті прихованих авторських ідей, які декодуються читачем у результаті переосмислення фактів дійсності на основі накопичених знань і досвіду; **імплікацією** – лінгвокогнітивним процесом сприйняття смислу читачем. Співвіднесення й уточнення понять значення, зміст і смисл уможливило дослідження особливостей імплікативного простору.

Значення номінативної одиниці – це опредметненні знання про світ, форма мовного знання про типізовані або конкретні об'єкти дійсності (М.Ф. Алефіренко, 2005: 326с.). Під значенням тексту в лінгвістиці розуміють експліцитний зміст, а під смислом – зміст, пов'язаний з індивідуальною інтерпретацією значення (Л.Р. Безугла, 2007: 331с.) відповідно до контексту.

Контекст визначається сукупністю контекстуальних зв'язків мовної одиниці, які зумовлюють поліфонію смислів у тексті. У процесі розуміння художнього твору відбувається перехід від зовнішньої форми тексту (сукупність мовних засобів, що експлікують задум автора) до його внутрішньої форми, смислу тексту (М.Ф. Алефіренко, 2005: 326с.). Цей процес передбачає інтенсивну перебудову зовнішньої форми тексту через

його згорання в результаті розумової аналітико-синтетичної діяльності читача/інтерпретатора. Наслідком такого перетворення тексту є сукупність «сміслових віх», кожна з яких заміщає в мисленні певний фрагмент змісту вихідного тексту. В таких фрагментах міститься змістово-концептуальна інформація як «авторське творче переосмислення явищ, розуміння їхніх причиново-наслідкових зв'язків, їхньої значущості в соціальному, економічному, політичному й культурному житті народу» (І.Р. Гальперін, 1981: С.48).

Носіями прихованого смислу в художньому тексті виступають індикатори імплікатів, які привертають до себе увагу в процесі читання тексту завдяки стилістичному прийому висунення. Висунення – розміщення на першому за своєю значущістю плані тієї чи іншої мовної форми, що виступає як пошуковий стимул, чи «ключ» в процесах мовної обробки інформації (Г.Г. Молчанова, 1988: С.104). Різні види висунення та «ускладнені форми» створюють ефект очуднення, що веде до деавтоматизації сприйняття поетичного тексту (В.Б. Шкловский, 1983: С.27-284; І.В. Арнольд, 1999: С.77-78). Деавтоматизація процесу читання вимагає від читача когнітивних зусиль у розкритті прихованого смислу поетичного тексту і приводить до більш адекватного його розуміння (D.S. Mial, 1994: P.389-407).

Індикатори імплікатів пронизують дотекстовий, текстовий і позатекстовий рівні. **Дотекстовий** рівень когнітивної обробки поетичного тексту передбачає аналіз архетипів, що є формою існування колективного позасвідомого, котра наповнюється змістом через вживання в тексті архетипних образів, символів, мотивів, сюжетів (J. Campbell, 1988: 285 p.). Аналіз **текстового рівня** включає лінгвокогнітивні операції з фонографічними, морфологічними, лексичними і синтаксичними стилістичними засобами. Необхідною умовою виявлення імплікатів на **позатекстовому** рівні є залучення фонових та енциклопедичних знань і виявлення інтертекстуальних зв'язків.

З метою вилучення імплікатів у нами розроблено методику інференційного аналізу, яка включає низку лінгвокогнітивних операцій і процедур на різних рівнях тексту. Вилучені у такий спосіб імплікати складають систему – імплікативний простір досліджуваного поетичного тексту. Цілісність є невід’ємною якістю системи. Будь-яка система, оскільки в ній виділяються елементи, є дискретною (В.М. Солнцев, 1977: 340с.). Імплікативний простір є цілісним об’єктом, що пояснюється внутрішнім упорядкуванням його компонентів та взаємозв’язком між ними. Дискретність імплікативного простору обумовлена можливістю виокремлення імплікатів як його безпосередніх складників та дослідження їх залежно від кількості та якості, а саме ступеня стилістичної маркованості індикаторів імплікатів, що представлені у тексті.

Отже, імплікативний простір є лінгвокогнітивним утворенням, компоненти (імплікати) якого знаходяться у відношеннях типу центр – периферія. Центральну позицію займають імплікати, представлені у тексті (текстах) більшою кількістю індикаторів, периферійну – меншою кількістю.

Як приклад, проаналізуємо поетичний текст Р. Фрост «After Apple Picking»: *«My long two-pointed ladder’s sticking through a tree/Toward heaven still,/And there’s a barrel that I didn’t fill/Beside it, and there may be two or three/Apples I didn’t pick upon some bough./But I am done with apple-picking now/For I have had too much/Of apple-picking: I am overtired/Of the great harvest I myself desired»* (Frost, 1999: P.235-254). Зміст наведеного фрагменту – «втома після завершення збору яблук» – об’єктивується через аналіз сукупності значень номінативних одиниць, підпорядкованих одній темі «збирання врожаю яблук». Уживання слів у їх прямому (денотативно-референційному) значенні сприяє однозначній інтерпретації та вказує на таку ознаку змісту, як його експліцитність. Лінгвокогнітивний аналіз словесних поетичних образів дозволяє відстежити та експлікувати неоднозначні компоненти поетичного тексту, які виходять за рамки його змісту: *«ladder’s sticking through a tree / Toward heaven»*. Використання номінативної одиниці

«*heaven*» замість «*sky*» порушує однозначне сприйняття фрагменту тексту та слугує індикатором наявності в ньому імплікату – **прагнення слави**, оскільки активує архетип ПОВІТРЯ, концептуальна імплікація якого – *порух духу, порив, прагнення*. На позатекстовому рівні виявляємо інтертекстуальний зв'язок з Біблією, а саме зі сказанням про Вавилонську вежу, метою будівництва якої було поєднання неба і землі заради пізнання найвищого блага, такий макроконтекст дозволяє розкрити прихований компонент смислу наведеної строфи – **прагнення пізнання**.

На текстовому рівні неологізм «*apple-picking*», значення якого в результаті багаторазового повтору переосмислюється, у контексті вірша виступає індикатором імплікату **повсякденні життєві турботи**. Останні слова кожного рядку: «*too much, overtired, desired*» – виступають індикаторами периферійного імплікату **дотримання міри**. Напруження нарощується завдяки повтору синонімічного компоненту вищенаведених номінативних одиниць: «*занадто-багато, занадто-втомлений, занадто-бажати*» та вказує на порушення максими кількості (G.P. Grice, 1991: P.41-57).

Змістом наступної строфи є «*перелік стадій формування плодів яблук від цвітіння дерева до збору врожаю*»: «*Magnified apples appear and disappear, / Stem end and blossom end...*» Імпліцитний смисл наведеного фрагменту виявляємо шляхом архетипного аналізу номінативних одиниць «*tree, stem, apples, blossom*» – символів архетипу СВІТОВЕ ДЕРЕВО. Концептуальна імплікація цього архетипу – *система координат* – активує у свідомості читача/інтерпретатора асоціацію з вимірністю, що стає поштовхом до екстеріоризації імплікату – **життя від початку до кінця**. Цей імплікат займає центральну позицію в імплікативному просторі поетичного тексту «*After Apple Picking*», оскільки він представлений більшою кількістю індикаторів: «*tree, stem, apples, blossom*». Отже, імплікативний простір поетичного тексту структурують центральний імплікат – **життя від початку до кінця**, периферійні – **прагнення слави, повсякденні турботи**,

дотримання міри, які перебувають у відношеннях смислового включення, гіпонімії відносно центрального.

Передкатегоріальна основа імплікативного простору американської поезії ХХ століття. Підґрунтям виникнення імплікату на дотекстовому рівні виступає архетип або базовий концепт, який має словесне втілення у поетичному тексті. Визначення експліцитного й імпліцитного смислу поетичних форм відбувається шляхом операцій передкатегоризації.

Передкатегоризація як розумова діяльність базується на інтуїції та когнітивних операціях декодування емоціогенного передзнання (R. Tsur, 1992: P.78-79), що активується архетипами, сигналами наявності яких виступають архетипні символи, вербалізовані в словесних образах поетичного тексту (Н. Фрай, 1996: С. 109-136; Л.І. Белехова, 2004: 376 с.). Виявлення імплікатів на дотекстовому рівні включає такі когнітивні операції і процедури:

- розпізнання імплікату за архетипними символами;
- реконструкцію архетипної/концептуальної образ-схеми як передконцептуальної іпостасі образу (Л.І. Белехова, 2004: 376 с.) з метою виявлення концептуальних імплікацій, які складають зміст архетипу. Моделювання образ-схеми базується на інформації з енциклопедичних і лінгвістичних джерел;
- трансформацію образ-схеми, яка складає узагальнений зміст словесного поетичного образу, за допомогою лінгвокогнітивних операцій мапування (G.Lakoff, 1980: 242 p.; M. Johnson, 1987: 227 p.) та основних лінгвокогнітивних процедур компресії, комбінації й інтертекстуалізації (M. Turner, 1995: 183-204 p.).

Наприклад: «*The green bug sleeps in the white lily ear./The red bug sleeps in the white magnolia./Shiny wing, you are choosers of color./You have taken your summer bungalows wisely*» (C. Sandburg). Наведений імажиністський вірш в імпресіоністській манері змальовує кружляння жуків, зеленого і червоного, над білими квітами. Узагальнений смисл тексту виявляється шляхом

реконструкції концептуальної метафори ПРИРОДА Є МУДРІСТЬ, яка лежить в основі поетичного тексту. Виникає питання, чому вважається, що вибір зроблено мудро (*wisely*). Відповідь криється в імплікатах, представлених архетипними колоративними символами *green* – молодий, сповнений бажань, та *red* – зрілий, енергійний, досвідчений. Молодий (зелений) жук обирає лілію, форма якої може слугувати захистом від небезпеки. До того ж лілія – символ чистого, юнацького кохання. Натомість червоний жук – зрілий, упевнений у собі – оселяється в магнолії, яка вважається квіткою зрілого кохання, поваги і самоствердження (словник символів).

Формування імплікативного простору на текстовому рівні американської поезії ХХ століття. Текстовий рівень є «смысловим дороговказом, тією організованою та спрямовуючою творчий потенціал наших уявлень та емоційною силою, яка дає змогу краще і повніше орієнтуватися в змістовій глибині твору» (О.О. Галич, 2001: 488с.).

Індикатори імплікатів на **текстовому** рівні представлені як вербальними, так і невербальними чинниками, тобто графіко-зображальним оформленням поетичного тексту (В.А. Кухаренко, 1988: 192с.). У самій формі тексту міститься прихований смисл, постійно відтворюваний у кожному окремому тексті на неусвідомлюваному рівні (Г.Г. Москальчук, 2003: 296с.). Імпліцитний смисл міститься у висунених (*foregrounded*) одиницях синтагматичного ланцюга. Так, на **фонетичному** рівні він міститься в алітерації, асонансі, на **графічному** на нього вказує довжина віршових рядків, поділ на строфи, який створює в цілому тексті деякий ритмічний малюнок, оголює внутрішню динаміку художнього мовлення (О.М. Мороховський, 1991: 272с.). Прикладом слугує поетичний текст Г. Корсо «Bomb», графіко-зображальне оформлення якого створює візуальний образ атомної бомби, що вибухнула. Розташування рядків у такий спосіб виступає індикатором імплікату – **небезпека ядерної війни**.

На **морфологічному** рівні пошук імплікатів здійснюється шляхом аналізу мовного або конструктивно-творчого мапування, яке простежується у

різного роду відхиленнях від норми, таких як, наприклад, вживання okazionalizmів, функціонально переорієнтованих іменників, дієслів, займенників, прикметників та ін. Функціональна переорієнтація призводить до зміни парадигми мовної одиниці та її закріплення у новій функції (А.Е. Левицький, 1998: 362с.). Наприклад: «*Therefore the poets honey their truth with lying*». Іменник «*honey*» (мед) уживається у функції дієслова, завдяки чому відбувається прирощення смислу в номінативній одиниці, яка у контексті віршу виступає індикатором імплікату *лицемірство*.

У світлі когнітивної поетики читання тексту, його розуміння передбачає аналіз контекстів уживання тієї чи іншої номінативної одиниці (P. Stockwell, 2002: 193 p.). Ось чому на **лексико-семантичному** рівні імплікат виявляємо через аналіз семантичної структури стилістично маркованої номінативної одиниці шляхом співвіднесення її денотативного, сигніфікативного і конотативного значень з різними видами контекстів. Наприклад, індикатором імплікату *покоління* слугують повторювані компоненти словесного поетичного образу: «*But grave by grave we civilized the ground*» (J. Ashbery). У контексті вірша повтор та поєднання номінативної одиниці «*grave*» з номінативною одиницею «*civilized*» приводить до переосмислення її денотативного значення – *могила* та сигніфікативного – *смерть*, що уможливує виявлення імплікату – *покоління*. Натомість у контексті іншого поетичного тексту смисл номінативної одиниці «*grave*» співпадає з його референційно-денотативним значенням – *могила*: «*Flowers grow over his grave, /And over the graves of the thousand, too*» (C. Sandburg).

На **синтаксичному** рівні паралельні конструкції імпліцитно вказують на одноманітність робочих буднів, з яких складається життя. Прості речення, які входять в одне складне, містять лаконічний опис нелегкої долі жінки, яка не зважаючи на великий спектр обов'язків залишається чутливою до прекрасного, цінує кожен мить життя і розвивається у гармонії з природою («*Rambled over the fields where sang the larks*). Риторичне звернення до молоді імпліцитно вказує на споконвічний *конфлікт батьків і дітей*, на фізичну та

моральну обмеженість (*degenerate*) наступного покоління, яке не здатне зрозуміти значущість життя. Різні види повторів (анафора і хіазм) в останньому реченні приводять до переосмислення його змісту. Тире в середині речення розділяє ***недалекоглядність молодості і прозорливість старості***, яка дозволяє адекватно, з позиції прожитих років оцінити життя.

У проведеному дослідженні кількісний аналіз імплікатів засвідчив, що ядерну (центральну) позицію на текстовому рівні займають імплікати, виявлені на лексико-семантичному рівні (67% від загальної кількості). Наступну позицію посідають імплікати, індикатори яких вилучаємо на синтаксичному рівні – 17%, на морфологічному рівні – 14%. Імплікати, виокремлені за допомогою індикаторів, що сконцентровані на фонографічному рівні, становлять – 2%.

Позатекстові чинники формування імплікативного простору американської поезії ХХ століття. До позатекстових чинників відносимо тенденції розвитку поетичного мовлення, зумовленого літературними процесами та стильовими установками епохи модернізму і постмодернізму, які виявляємо шляхом контекстуального аналізу різних видів поетичного дискурсу (імажистського, символістського, дискурсу поезії об'єктивізму, метареалізму і таке інше) разом із зануренням у контекст творчості того чи іншого поета, що відображено у літературній критиці.

Для пояснення механізмів формування імплікатів на позатекстовому рівні розкриваємо суть когнітивної операції наративного мапування. Слідом за Л.І.Белеховою, під наративним мапуванням розуміємо комплексну лінгвокогнітивну операцію, яка залучає різні види мапувань через проектування сюжету, теми, мотиву чи ідеї з будь-яких творів світової культури, або відомих історичних подій на словесний поетичний образ. Підґрунтям наративного мапування слугує параболічне поетичне мислення (Л.І.Белехова, 2004: 376с.). Здатність людини мислити параболічно зумовлена її здібністю до наративної уяви – інакомовлення, оскільки повсякденний досвід людини структуровано у вигляді наративного потоку/розповіді (М.

Turner, 1995: P. 183-204). Така здібність є здебільшого несвідомою і не потребує ніяких зусиль у проектуванні одної розповіді на іншу, наприклад, розповіді історії життя у термінах історії подорожі: «на перехресті життєвого шляху», «опинитися у закутті життя» на ін. Навіть абстрактні поняття людина усвідомлює параболічно, інакомовно, через моделювання їх у термінах метафори: «час плине», «надія помирає останньою» (Г.Г. Молчанова, 1988: 160с.).

Індикаторами імплікатів на позатекстовому рівні виступають ті компоненти словесних поетичних образів, які містять: алюзію, алегорію, параболу, через пошук інтертекстуальних зв'язків образу з образами, втіленими в інших поетичних текстах (М. Turner, 1995: 183-204; Л.І. Белєхова, 2004: 376 с.).

Так, у поетичному тексті Г. Снайдера «This poem is for Bear» про наявність імплікату **мужність** сигналізує образ-алегорія: «*this girl married a bear/ Who rules in the mountains, Bear! (Odysseus was a bear)*». Як у грецькій, так і в слов'янській та англomовній історико-культурних традиціях (у кельтів ведмідь асоціювався з воїном) ведмідь є амбівалентним символом добродушності та ярості, богатирської сили і незграбності, обжерливості та ніжних почуттів. На печатці штату Каліфорнія ведмідь символізує рішучість. У китайців ведмідь втілює чоловічий принцип Янь (словник символів). Захоплення Г. Снайдера східною культурою та давньогрецькою міфологією слугує підґрунтям створення цього індикатору. Залучення макроконтексту та знань контексту творчості Г. Снайдера дає змогу експлікувати закладений в індикаторі компонент прихованого смислу – **чоловік, якому притаманна неабияка сила, сміливість, агресивність, хоробрість, щедрість**.

Дослідження прихованого смислу в різних наукових парадигмах висвітлило широкий спектр його характеристик, що послугувало підґрунтям інтегрованого підходу до вивчення цього багатоаспектного феномену. У рамках лінгвокогнітивної парадигми, а також на основі творчого опрацювання положень когнітивної поетики імплікативний простір отримав у

нашій роботі статус лінгвокогнітивного конструкту, який виявляється в процесі прочитання та осмислення художнього тексту.

Визначення особливостей формування і специфіки виокремлення складників імплікативного простору є необхідною умовою експлікації явно невираженого смислу як окремого поетичного тексту, так і всього літературного напрямку.

Імпліцитний смисл обіймає дотекстовий, текстовий і позатекстовий рівні. На дотекстовому рівні основою вилучення та декодування імплікатів є виокремлення компонентів словесних поетичних образів, у підґрунті яких лежать архетипи. Декодування прихованого смислу на текстовому рівні здійснено шляхом лінгвокогнітивного аналізу індикаторів імплікатів, виражених фонографічними, морфологічними, лексико-семантичними, синтаксичними стилістичними засобами. Залучення фонових та енциклопедичних знань допомагає окреслити імплікативний простір поетичних текстів на позатекстовому рівні.

Структура імплікативного простору американської поезії визначається місцем імплікату: центральне займають імплікати, позначені у тексті найбільшою кількістю індикаторів; периферійне – меншою кількістю індикаторів. Характер парадигматичного зв'язку між імплікатами у межах простору визначається одним або кількома видами відношень: синонімічними, антонімічними або гіпонімічними.

Структура імплікативного простору поетичних текстів епохи модерну є відмінною від структури імплікативного простору постмодерністських віршів як за формою, так і за змістом. В імплікативному просторі модерністських віршів переважають відношення смислової подібності та смислового протиставлення між імплікатами, що є свідченням переосмислення усталених понять та істин. Відношення смислового включення превалюють в імплікативному просторі поезії постмодернізму та вказують на розширене і поглиблене споглядання реальності.

Суспільні, економічні, індустріальні, політичні зміни, потрясіння та

війни, які доводилося переживати людині протягом ХХ століття, знайшли своє відображення в американській поезії ХХ століття. Як на початку, так і наприкінці століття поезія характеризується:

- антропоцентричністю, яка відображається у центральних і периферійних імплікатах (*цінність особистості, свобода особистості, своєрідність людської особистості, молодість, самотність, старість, пошук віради, прагнення до мети, втрата стійкості, спокуса*);

- соціологізацією людини (*пошук себе, значення рідного дому для людини, взаємовідносини, одноманітність буднів, жага нових вражень*);

- сприйняттям людини як невід'ємної частки природи (*гармонія природи і людини, внутрішнього і зовнішнього світу, непереможна сила часу, боротьба за виживання, жага життя, безцінність краси природи*);

- визначенням людини як головної руйнівної сили природи (*знецінення життя, безвідповідальність за свою діяльність, необхідність заборони атомної зброї, необхідність мирного існування, всезнищуюча сила атомної зброї*).

Лінгвокогнітивний аналіз віршованих текстів американських поетів ХХ століття дозволив окреслити імплікативний простір поезії модерну і постмодерну, в якому знайшли своє відображення як особисті переживання, так і суспільно-політичні події минулого століття. Перспективним вважається вивчення імплікативного простору на поетичному матеріалі інших хронологічних зрізів і літературно-стильових напрямів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н.Ф. Спорные проблемы семантики : [текст] / Н.Ф. Алефиренко. – М.: Гнозис, 2005. – 326 с.
2. Аристотель. Этика. Политика. Риторика. Поэтика. Категории : [текст] / Аристотель – Минск : Литература, 1998. – 1392 с.
3. Арнольд И. В. Импликация как прием построения текста и предмет филологического изучения / И. В. Арнольд // Семантика. Стилистика.

- Интертекстуальность / [сб. науч. тр. / науч. ред. И.В. Арнольд] – СПб. : Изд-во С.-Петербургск. ун-та, 1999. – С. 77-92.
4. Багдасарян В. Х. Проблема имплицитного: (Логико-методологический анализ) : [текст] / В.Х. Багдасарян – Ереван : Наука, 1983. – 274с.
  5. Безугла Л. Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі: [монографія] / Л. Р. Безугла – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. – 331с.
  6. Белехова Л. І. Словесний поетичний образ в американській поезії: лінгвокогнітивний погляд : [монографія] / Л. І. Белехова – Херсон : Айлант, 2004. – 376с.
  7. Воробйова О.П. Когнітивна поетика: здобутки і перспективи /О.П. Воробйова // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – № 635. – Харків: Константа, 2004. – С. 18-22.
  8. Галич О. Теорія літератури : [текст] / Галич О., Назарець В., Васильєв Є. – К.: Либідь, 2001. – 488 с.
  9. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования : [текст] / И. Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 139 с.
  10. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя) : [текст] / О. М. Кагановська – К. : Вид-во Київськ. нац. лінгв. ун-ту, 2002. – 292 с.
  11. Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании и языке : [текст] / Г.В. Колшанский – М. : Наука, 1990. – 108с.
  12. Кухаренко В. А. Интерпретация текста : [текст] / В. А. Кухаренко. – М. : Просвещение, 1988. – 192 с.
  13. Левицкий А. Э. Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка : [текст] / А. Э. Левицкий. – Житомир : АСА, 1998. – 362 с.
  14. Молчанова Г. Г. Семантика художественного текста : [монография] / Г.Г.Молчанова. – Ташкент: ФАН Уз. ССР, 1988. – 160 с. – (Монография).
  15. Москальчук Г. Г. Структура текста как синергетический процесс :

- [текст] / Г.Г.Москальчук – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 296 с.
16. Нефёдова Л. А. Когнитивно-деятельный аспект имплицативной коммуникации : [монография] / Л. А. Нефёдова. – Челябинск : Челяб. гос. ун-т., 2001. – 151 с.
  17. Солнцев В. М. Язык как системно-структурное образование : [текст] / В.М. Солнцев. – М. : Наука, 1977. – 340с.
  18. Старикова Е. Н. Имплицитная предикативность в современном английском языке : [текст] / Е. Н. Старикова. – К. : Вища школа, 1974. – 142 с.
  19. Степанов Ю. С. В мире семіотики : [текст] / Ю. С. Степанов. – М. : Радуга, 1983. – С.30-35
  20. Стилистика английского языка: Учебник : [текст] / А.Н.Мороховский, О.П.Воробьева, Н. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. – К. : Выща шк., 1991. – 272 с.
  21. Фрай Н. Архетипний аналіз: теорія міфів / Н. Фрай // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Львів : Літопис. – 1996. – С.109-136.
  22. Шкловский В. Б. О теории прозы : [текст] / В. Б. Шкуловский. – М. : Советский писатель, 1983. – 384 с.
  23. Campbell J. The Inner Reaches of Outer Space: Metaphor as Myth and as Religion : [text] / J. Campbell. – N.Y., Toronto : Harper and Row Publishers, 1988. – 285 p.
  24. Freeman M. Poetry as Power: The Dynamics of Cognitive Poetics as a Scientific and Literary Paradigm : [text] / M. Freeman // Cognition and Literary Interpretation in Practice. – Helsinki: Helsinki University Press, 2005. – P. 31-57.
  25. Grice H. P. Further Notes on Logic and Conversation : [text] // H. P. Grice // Studies in the Way of Words. – Cambridge (Mass.), L. : Harvard Univ. Press, 1991. – P. 41-57.
  26. Johnson M. The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Reason

- and Imagination : [text] / Johnson M. – Chicago : Chicago University Press, 1987. – 227 p.
27. Lakoff G. Metaphors We Live By : [text] / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago : Chicago University Press, 1980. – 242 p.
28. Mial D. S. Foregrounding, defamiliarization, and affect: Response to literary stories : [text] / D. S. Mial, D. Kuiken // Poetics. – 1994. – Vol. 22. – P. 389-407.
29. Stockwell P. Cognitive Poetics. An introduction : [text] / P. Stockwell – L. ; N.Y. : Routledge, 2002. – 193 p.
30. Tsur R. Toward a Theory of Cognitive Poetics : [text] / R. Tsur. – Amsterdam : Elsevier Science Publishers, 1992. – 549 p.
31. Turner M., Conceptual integration and formal expression : [text] / M. Turner, J. Fauconnier // Metaphor and Symbolic Activity. – Lawrence : Erlbaum Association, Inc. – 1995. – №10 (3). – P. 183-204.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Ashbery J. Self-Portrait in a Convex Mirror. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.poemhunter.com/self-portrait-in-a-convex-mirror.
2. Corso G. Best Poems [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://famouspoetsandpoems.com/poets/gregory_corso
3. Frost R. The Mentor Book of Major American Poets : [text] / Ed. by O. Williams and E. Honig. – Bergenfield (N. J.): A Mentor Book, 1999. – P. 235- 254.
4. Sandburg C. Graves. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://carl-sandburg.com/graves.htm>
5. Snyder G. This Poem is for Bear. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: wenaus.org/poetry/gs-bear.html